

Erol TUNCER
TESAV Başkanı

Değerli arkadaşlar, toplumumuzda bir konu tartışmaya açıldığı zaman kutuplaşmaya yatkın bir toplum olduğumuz için herkes derhal konunun aleyhinde veya lehinde vaziyet alıyor ve görev sayıyoruz. Üzerinde konuşalım üzerinde tartışalım merakının olmadığını görüyoruz.

Ben seçimlerden önce ve sonra konferanslarımda, açık oturumlarımda şunu söylemeye çalıştım “Türkiye’nin en önemli sorunlarını önem sırasına göre sırala deseniz” bir numarayı boş bırakırım. İki numarayı herkes kendine göre, bölücü terör dersiniz, ekonomi dersiniz, bir şey sıralar. Ben boş bıraktığım bir numaraya ülkenin kutuplaşma tehlikesini koyarım. Çünkü bu kutuplaşma olgusunu aşamadıkça sorunlarımıza rasyonel çözüm bulmamız son derece zor.

Bunun üzerinde tarafını seçmiş olarak bugünkü anayasa tartışmalarıyla ilgili mevcut anayasamızın çıkışından itibaren başımıza gelenlerle ilgili olarak bazı tespitler yapacağım. Seçim sistemleri ve kanunıyla ilgili Türkiye’de çok çalışma yapılmış. Bu tür tartışmalarda hep bir şey söylüyorum Türkiye seçim sistemleri açısından adeta bir laboratuvara dönmüş o kadar çok sistem üzerindeki değişiklikler hariç yedi sistem denemiştir. Anayasa açısından da aşağı yukarı aynı durumda olduğumuz kanısındayım. Anayasa arşivimiz de zengin, 1876’da başlamışız 1921, 1924, 1961 ve 1982’de beş değişik anayasa yapmış bir toplumuz.

İngilizlerin bir anayasası bile yok. Rahmetli Turan Güneş’le politika yapma şansına sahip oldum iki dönem parlamentoda bir partide görev aldım. Hocam çok zeki ve kendine has ironi yapma özelliği vardı. Buna örnek olarak hocam yeri geldikçe İngilizlere çok acıyordu! biz şu kadar zamanda dört anayasa sahibiyiz zavallıların bir anayasası bile yok derdi.

Bu gelişim akabinde 1982 anayasası hangi koşullarda hazırlandı biliyoruz ama sistematik olarak hatırlayalım istiyorum. 1982 anayasası bir ara rejim dönemidir, bir askeri yönetim sürecinde hazırlanmış bir anayasa. İkincisi, anayasanın bütününe hakim olan bir tepkici bir yaklaşımla yapılmış olan bir anayasa. Bir önceki döneme haklı veya haksız tepkilerin sonucunda bu yaklaşım ortaya çıkmıştır. Siyasi partilerin kapatılmış olduğu bir ortamda ve siyasi kadroların anayasa tartışmalarına kesinlikle katılmadığı bir ortamda anayasa dar bir süreçte ve dar bir kesimin çabasıyla yapıldı. Bu arada çok önemli bir şey halk oylaması kampanyası sırasında hayır demekte yasak edilmek suretiyle sadece evet savunucularına açılarak kampanya yapıldı. Şimdi bu koşullarda hazırlanan anayasa özgürlükler yerine otoriteyi öne çıkaran ve bireyin devlete karşı değil devleti bireye karşı koruyan kimliğine niteliğine büründü.

1982 anayasasında bir değişiklik gerekli mi? Çünkü toplumda halen gerekli değil boyutunda tartışmalar oluyor. Hiç düşünmeksizin, sözü uzatmaksızın gerekli diyorum ve bu gerekliliğin 1982’de anayasa kabul edildiğinden itibaren toplumun geniş bir kesimince de vurguladı. Sivil toplum örgütleri, meslek örgütleri, akademisyenler, kurulduktan sonra siyasi partiler bu anayasa ile Türkiye’nin yönetilemeyeceğini o tarihten itibaren söylediler.

Bizim TESAV’da kurulduğu tarihten itibaren bu söyleme katıldı. Hatta Aydın Doğan Vakfı’yla ortak bir sempozyumumuz var. Sempozyumda, 1982 anayasasının neresi değişmeli?, ne yapılmalı? Sorularını geniş bir biçimde tartıştık.

Bu değişikliklerin hayata geçirilmesinde geç kaldık. Bizim toplumun önemli özelliklerinden birisi de teşhisi koymak çözümleri önermek fakat bir türlü uygulamaya geçmemek. Aynen böyle davranıyoruz. Uygur topluluklar, teşhisi koyup çözümleri tartıştıktan sonra uygulamaya da geçebilen toplumlardır. Onun için biz bu işi çok geciktirdik ilk değişiklik 1987 siyasal yasakların kaldırılması konusundaki değişiklik.

Üç dönemde de toplu değişiklikler yapmışız. 23 Temmuz 1995’te, başlangıçla birlikte 14 maddeyi; 3 Ekim 2001’de başlangıçla birlikte 31 maddeyi ve bir geçici maddeyi; 7 Mayıs 2004 yılında da 11 maddeyi değiştirmişiz. Bunlar toplu değişiklikler. Bu değişiklikler içerisinde benim en çok saygı duyduğum değişiklik 1995’teki yapılan değişikliklerdir ve demokrasinin önünün açılması yönünden de içeriği çok önemlidir. Siyasi partilerin sivil toplum örgütleriyle, meslek odalarıyla ilişkilerini akademik çevrelerle, üniversitelerle, yüksek öğretim kurumlarıyla ve hocalarla tıkalı kanalları açan, partilerin kadın kolları kurmalarını kolaylaştıran ve serbest bırakan değişikliklerdir.

Anayasamız, yeni anayasamı oluyor, değişiklik mi yapılıyor? Biz bu yaptığımız anayasa değişikliği ile on beş kez anayasa değişikliği yapmışız. Az değil 78 maddede ve başlangıçta değişiklik yapmışız. 78 madde de değişiklik yapmanın yanısıra on maddede bir defa yetmemiş iki defa, bir madde de üç defa onun için aslında toplamda 65 maddeyi değiştirmişiz. İki maddeyi de eski deyimle ilga etmişiz, kaldırmışız.

Bu kadar değişiklikten sonra bu tartışmaları yapıyoruz. Bunun altını çizmek istiyorum. Sivil anayasa ne anlama geliyor. Birde bunu tartışmak istiyorum anayasa sivil mi değil mi? Sivil anayasada en keskin durum askeri dönemde yapılmayan anayasa kastedilmektedir böyle anlamak istiyorum. Tabi içeriği de önemli askerlerin etkisi ve bir ara dönem olmaksızın anayasa yapıp 1982 anayasasına benzetirseniz herhalde ona da sivil bir anayasa demek mümkün değil. O zaman konuyu şöyle toparlayayım: Anayasanın hem yapıldığı koşullar hem de içeriği bakımından sivil nitelik taşıması halinde ona sivil anayasa diyoruz.

Anayasa tümüyle yenilenmeli mi? Kamuoyundaki tartışmalardan bir tanesi de budur. Anayasada, mevcut anayasanın %37.3'ü kadar maddeyi değiştirmişiz. Neredeyse yarısını değiştirmişiz ve şimdi yeniden önerilen 111 maddenin 47 tanesi geçmişte bir veya iki defa değişikliğe uğramış maddeleri içermektedir. Bir defa daha onların değişikliğe tabi tutulması önerilmektedir.

Bu sayılarla ilgili olarak getirilen anayasa ne derece yeni bir anayasa olabilir. Birde başka açılardan ve boyutlardan baktığımız zaman, belirli detay ve farklarla, anayasanın sistematiğinin korunduğunu düşünüyorum. 32 maddeye hiç dokunulmamaktadır, hiç değiştirilmemektedir. Yeni olarak yedi madde önerilmektedir. Değişiklikler aynı başlıklar altında ve yeni önerilen yedi madde hariç mevcut maddeler üzerinde yapılmaktadır.

Yeni bir anayasa nasıl hazırlanmalı ciddi bir tartışma boyutu da budur. Anayasaların, yasaların hazırlanış biçimi içeriği kadar da önemlidir. Bu nedenle de yeni anayasanın özgür bir tartışma ortamında ve geniş bir katılım sağlanarak hazırlanması gerekmektedir.

Özgür bir tartışma konusunda neyi anlıyorum? Tartışma kolayımıza gelen biçimiyle yasal engellerin kaldırıldığı bir tartışma değildir. Bizim tartışma özgürlüğümüz aslında düşünce değil düşünme özgürlüğümüzü önemli ölçüde kısıtlayan şey eğitimimizdir. Biz halen özellikle kutuplaşmanın arttığı dönemde özgürce düşünme yeteneğimizi de belirli ölçüde koruyamıyoruz. Bunun da tartışılmasını istiyorum. Bunun için özgür bir tartışma ortamı sağlanmalıdır ve mutlaka bu tartışma geniş bir katılımı sağlayabilmelidir. İktidar partimizin yetkililerince bir anayasa taslağı hazırlanarak son şeklini verip kamuoyuna sunulmasını doğru bulmadığı söylemek istiyorum. Keşke başka yöntemlerle anayasanın ilkeleri konusunda tartışabilseydik ve yalnızca bir partinin ilkeleri doğrultusunda değil partiler arasında kurulacak bir uyum komisyonu ile yapılabilseniydi. Bunun geçmişte örnekleri var ve pek çok önemli değişiklik bu şekilde yapıldı. Hem anayasa değişikliğinde hem uyum yasalarında ve bu çalışmalarda siyasi partiler güçleri oranında değil sayıları oranında tartışılabilmesinin daha doğru olduğu inancındayım. Serbest tartışacağız, özgür tartışacağız.

İktidar partisi parlamentodaki büyük çoğunluğa sahip en son değişiklik önerilerini nasıl hazırlarsanız hazırlayın parlamentodan geçecek. İktidar partisi enine boyuna tartışıp, belirli görüşler üzerinde mutabık kaldıktan sonra dışardan eleştirilere ve eleştiriler doğrultusunda değişikliklere ne ölçüde açık olacaktır bunu merak ediyorum. İnsan doğasına aykırı o kadar tartışıp bir noktaya geldikten sonra çok önemli konular hariç biraz zor olacak. Yani öyle bir yöntemle işe başladığımızdan dolayı yöntem zorlaşıyor.

Tartışmanın birinci yararı yanlış yapma riskiniz olabildiğinizce azalır. İnsan tartışarak farklı düşüncelere kafa vererek yanlış yapma riskinden korunabilir. Bunun kadar önemli olan

ikinci boyutu, insanları sürece katabildiğiniz kadar sahip çıkarabilirsiniz. Hangi kesimleri, grupları, örgütleri tartışmanıza katabilmiş iseniz sonunda ortaya çıkan eserin sahibi onlar olur. Önümüzde iki tane canlı örnek var 1961 anayasası şahsen benim çok beğendiğim bir anayasadır. Fakat toplumun önemli bir kesimi bu anayasaya çıktığı günden beri sahip çıkmadı Cumhuriyet Halk Partisi (CHP)sahip çıktı çünkü temsilciler meclisinde CHP'nin temsilcileri vardı. Daha sonra Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisinin gücü daha sonra o kadar olmayabildi. Onlarda bir ölçü onlarında tam çıktığını zannetmiyorum ama bu tartışmaya katılmayan DP'nin ve o partinin yerine kurulan Adalet Partisinin başta Sayın Demirel olmak üzere tam on dokuz sene bu anayasa ile bu ülke yürütülemez dedi. Yanlış hatırlamıyorsam Sayın Demirel 12 Eylül'den sonra bir konuşmasında "O iyi bir anayasaydı" da dedi. Buna rağmen bu kadar itiraz etme nedeni sürece yeteri kadar katılmamasıydı bu nedenle de sahip çıkmadı. 1982 anayasası içinde hiçbir siyasi parti seçime katılmadığı için bu tartışmaların içinde olmadığı için sonuçta hiçbir siyasi parti anayasayı sahiplenmemiştir.

Nasıl bir anayasa? konusunda bir yurttaş olarak konuşacak olursam toplumda nasıl bir anayasa olacağı konusunda mutabakat olacağı inancındayım. Çok ilginçtir bu anayasa yeni bir anayasa olsun mu meclis yeni bir anayasa yapabilir mi yoksa kurucu bir meclis gerekir mi? birinci temel sorun budur. Yoksa, TBMM'de seçildiği zaman böyle bir amaçla seçilmeyen milletvekilleri anayasada değişiklik yapabilir mi? Eğer tartışmada ikinci husus galip gelecekse zaten anayasanın bir bölümü değiştirilmeden kaldığı için siz çok sayıda değişiklikte yapsanız gelen yepyeni bir anayasa değil gelen anayasa değişiklikleri, hatırımda kalan bazı rakamları söyleyeyim 110 maddede değişiklik önerilmekte, 35 madde hiç değiştirilmiyor, 31 civarında madde anayasa dışında bırakılmış, 7 madde yeni başlıklar olarak önerilmekte. İçerikten söz etmiyorum, içerikte tabii önemli değişiklikler var. İçerik değişikliklerine yönelik önemli başlıkları da söyleyeyim. Bu arada çok önemli bir konu, Anayasa mahkemesinin kuruluşu ve işleyişi, Sayıştay'a partilerin denetimi görevinin yüklenmiş olması, savaş hali ilanında Başbakanın önerisinin alınması gibi ciddi biçimde etraflıca tartışılması gereken hükümler var.

Son olarak şunu söyleyebilirim, bir çerçeve anayasa mı düzenleyelim ayrıntılı bir anayasamı hazırlayalım. Siyasi partiler yasasında da bu tartışmayı yaptık. Bu tartışmada benim safım çerçeve kanun ve anayasaydı. Siyasi partiler yasasında da bu yönde idi. Partiler tüzüğüne bırakılması gereken birçok konu oraya konulmuştur. Partiler sıkıştırılmıştır oraya. Anayasada da birçok gereksiz ayrıntı gereksiz yere girmiştir.

Zaman içinde düşüncelerim değişti nedenini şu şekilde izah edeyim: Uygulamaları gördükten sonra vardığım nokta, bir ülkenin yasalarının uzunluğu kısıtlılığı siyaset kültürünün gelişmişliği ile ters orantılı eğer siyaset kültürünüz İngiltere'deki gibi ise hiç anayasanz

olmayabilir ama siyaset kültürünüz gelişmemiş ise, bu gelişsin demekle de olacak Şey değil, sonuçta geçmişten gelen bir birikimin sonucudur, yasalar uzar gider. Türkiye'nin çok partili döneme geçiş, pek çok çabaya rağmen, yenidir. 1982 anayasasında olduğu gibi anayasanın çok kısa tutulmasının da uygulama sırasında çeşitli sorunlar çıkartabileceği düşüncesinde olan bir yurttaşım.